

УДК 378.937

[https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-5\(33\)-1298-1306](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-5(33)-1298-1306)

Ситнікова Ольга Володимирівна аспірантка кафедри загальної педагогіки та спеціальної освіти, Ізмаїльський державний гуманітарний університет, 68610, м. Ізмаїл, вул. Рєпіна, 12, тел.: (04841) 6-30-01, <https://orcid.org/0000-0001-6861-8120>

ТВОРЧЕ СЕРЕДОВИЩЕ З ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ БАКАЛАВРІВ ФІЛОЛОГІЇ ДО МІЖКУЛЬТУРНОЇ ВЗАЄМОДІЇ: АНАЛІЗ НАУКОВИХ ПІДХОДІВ

Анотація. У статті розглядаються різні наукові підходи до визначення поняття «готовність до міжкультурної взаємодії», а також «творче середовище». Готовність саме бакалаврів філології до міжкультурної взаємодії в професійній діяльності відображає гуманістичні цінності, здатність до співпраці, ефективного спілкування, обміну інформацією про культурну спадщину, знання про власну культуру та культуру народів світу, застосування цих знань у професійній діяльності.

Ефективність оволодіння цієї готовністю у студентів визначається тим, наскільки вони залучені в творче середовище, в контексті якого передбачається продукування ідей про методи оволодіння та розповсюдження в суспільстві знань щодо культур різних народів. Ефективним методом формування готовності до міжкультурної взаємодії в творчому середовищі закладів освіти є самостійна робота здобувачів вищої освіти з використання творів світової літератури, музичного мистецтва, кінематографу, художньої творчості, скульптури, архітектури на заняттях з основних та вибіркових освітніх компонентів. Важливим методом у творчому середовищі є й дослідницька діяльність студентів. Через науково-творчі центри має сенс організовувати науковий пошук з проблем лінгвістики, літератури, перекладу, методики викладання іноземних мов, що допомагає оволодівати готовністю до міжкультурної взаємодії та розширює професійну ерудицію, формувати дослідницьку компетентність, креативність, критичне, аналітичне мислення, здатність до рефлексії. Є доцільним упроваджувати проектну діяльність з вивчення культурного доробку різних народів світу, їхніх традицій, норм та особливостей спілкування в різних сферах (побутовій, соціальній, професійній), генерації цікавих проєктів з розповсюдження отриманої інформації в суспільстві. Має сенс також утворювати центри міжкультурної співпраці з надання консультацій тим студентам, які приїхали в нашу країну на навчання, або тим, хто відправляється в інші країни за програмами академічної мобільності, орієнтуючи їх у специфіці комунікації та соціальної взаємодії у різних народів.

Ключові слова: творчий, середовище, готовність, міжкультурний, взаємодія, бакалавр, філологія, науковий, підхід.

Sytnikova Olha Volodymyrivna graduate student of the Department of General Pedagogy and Special Education, Izmail State University of Humanities, m. Izmail, vul. Riepina, 12, tel.: (04841) 6-30-01, <https://orcid.org/0000-0001-6861-8120>

A CREATIVE ENVIRONMENT FOR FORMING THE READINESS OF FUTURE BACHELORS OF PHILOLOGY FOR INTERCULTURAL INTERACTION: ANALYSIS OF SCIENTIFIC APPROACHES

Abstract. The article elucidates different scientific approaches to defining the concept of «readiness for intercultural interaction» as well as «creative environment». The readiness of bachelors of philology for intercultural interaction in professional activity reflects humanistic values, the ability to cooperate, effective communication, exchange of information about cultural heritage, knowledge about one's own culture and the culture of the peoples of the world, and the application of this knowledge in professional activity. The effectiveness of mastering this readiness among students is determined by the extent to which they are involved in a creative environment, in the context of which the production of ideas about the methods of mastering and spreading knowledge about the cultures of different peoples is expected. An effective method of forming readiness for intercultural interaction in the creative environment is the independent work of students using works of world literature, musical art, cinematography, artistic creativity, sculpture, architecture in classes of basic and selective educational components. Research activity of students is also an important method in a creative environment. Through scientific and creative centers, it makes sense to organize scientific research on the problems of linguistics, literature, translation, and methods of teaching foreign languages, which helps to master the readiness for intercultural interaction and expands professional erudition, to form research competence, creativity, critical thinking. It is expedient to implement project activities for the study of the cultural development of different peoples of the world, their traditions, norms and peculiarities of communication in various spheres, generation of interesting projects for the dissemination of the received information in society. It also makes sense to form centers of intercultural cooperation to provide advice to those students who came to study under academic mobility programs, orienting them in the specifics of social interaction among different peoples.

Keywords: creative, environment, readiness, intercultural, interaction, bachelor, philology, scientific, approach.

Постановка проблеми. Важливим завданням професійної підготовки майбутніх бакалаврів філології є формування у них здатності до міжкульту-

турної взаємодії в професійній діяльності. Саме сформована готовність до співпраці з представниками різних народів сприяє ефективності комунікації, результативному вирішенню завдань, командній взаємодії, взаємному професійному розвитку.

До того ж ця проблема пов'язана з такими пріоритетними завданнями підготовки фахівців у галузі філології, як формування культури спілкування, широкої лінгвокраїнознавчої ерудиції, абстрактного мислення, здатності оволодівати інформацією про культурно-історичне надбання різних народів та передавати ці знання молодому поколінню.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні питання окресленої проблеми розглядалися в науковому вітчизняному та зарубіжному доробку: сутність готовності до міжкультурної взаємодії, структура та методи формування творчого середовища закладів освіти [1], [2], [3], [4].

Натомість проблема формування готовності у майбутніх бакалаврів-філологів до міжкультурної взаємодії в творчому середовищі закладів вищої освіти потребує більш детального та ґрунтовного вивчення.

Мета статті – висвітлити наукові підходи про сутність готовності майбутніх бакалаврів філології до міжкультурної взаємодії, творче середовище, методи формування готовності до міжкультурної взаємодії в творчому середовищі закладів освіти.

Виклад основного матеріалу. Аналіз наукових підходів стосовно вивчення теоретичного базису та практики професійної підготовки саме бакалаврів та магістрів філології, маємо змогу переконатися в тому, що оволодіння готовністю до міжкультурної взаємодії сприяє формуванню таких загальних компетентностей, як-от «здатність бути критичним і самокритичним», «здатність працювати в команді та автономно», «здатність спілкуватися іноземною мовою», «здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу», «здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях» [1, с. 7-8].

Має сенс підкреслити, що в наукових працях існують різні підходи щодо визначення сутності та структури готовності студентів до різних видів майбутньої професійної діяльності.

Викликає науковий інтерес позиція [2], згідно з якою готовність, наприклад, до самоосвіти фахівців-гуманітаріїв віддзеркалює пізнавальні цінності, прагнення до вияву креативності, бажання розвивати себе, широкі знання про сутність, методи самоосвіти, самонавчання, самовиховання здобувачів освіти, широкі професійні знання, набір якостей особистості (відповідальність, самостійність, дисциплінованість, організованість, наполегливість).

Дослідниця небезпідставно виокремлює такі базові компоненти готовності студентів до самоосвітньої діяльності, як-от:

– аксіологічно-мотиваційний, що відбиває ціннісні орієнтири, бажання займатися самоосвітою, інтересом до її змісту;

- змістово-когнітивний, котрий містить професійно значущу інформацію, знання про засоби й прийоми самоосвіти;
- функціонально-операційний, що відображає володіння процедурами аналізу, опрацювання та використання на практиці нових знань, здатність гармонійно використовувати різні цифрові технології, потенціал телебачення, мережі Інтернет тощо;
- особистісно-вольовий, який віддзеркалює ті риси характеру та якості, що сприяють результативності та стабільному характеру самоосвітньої діяльності [2].

Натомість у процесі професійної підготовки майбутніх фахівців технічної галузі (наприклад, майбутніх пілотів) готовність насамперед саме до міжкультурної взаємодії висвітлюється через вміння адаптації до багатокультурного середовища з використанням тактик ефективного спілкування, володіння інформацією про норми діяльності, спілкування, поведінки, прийнятих у різних народів, умінь висувати та вирішувати завдання в професійній діяльності [3].

Викликає науковий інтерес підхід, відповідно до якого готовність медичних працівників до міжкультурної взаємодії передбачає установку на співпрацю зі студентами, що представляють різні народи та культури, вияв професійної етики, повагу, толерантність [4, с. 230].

Отож на основі проаналізованих наукових джерел маємо змогу стверджувати, що готовність майбутніх бакалаврів філології до міжкультурної взаємодії передбачає сформовані гуманістичні ціннісні орієнтири, вміння співпрацювати, ефективно спілкуватися, обмінюючись інформацією про досягнення та культурну спадщину, знання про власну культуру та культуру народів світу, застосування їх в творчому середовищі професійної діяльності.

Дослідження наукових праць свідчить про те, що вченими виокремлено провідні вимоги щодо утворення творчого середовища, наприклад, у закладах загальної середньої освіти. Так, [5] небезпідставно наголошує на першочерговості визначення системи вимог, котра має бути репрезентована такими з них:

- надання більшої самостійності учням щодо вирішення проблем як особистісного, так і соціального характеру;
- врахування всього комплексу впливів на школяра, активізація позитивних з них та нейтралізація негативних;
- збагачення досвіду поведінки відповідно до норм громадянського суспільства;
- сприяння розвитку творчих можливостей усіх учасників освітнього процесу;
- забезпечення безпеки, недоторканості, педагогічного захисту школярів;
- розвиток педагогічної культури вчителів та батьків на засадах дитиноцентрованого підходу.

До того ж В. Ковальчук правомірно акцентує на тому, що сучасний учитель, який працює в контексті творчого середовища, має володіти здатністю до взаємодії та діалогу.

Провідними характеристиками творчого середовища, на думку [5], є

- динамічність;
- складність;
- змінність інформації про якості середовища.

На додаток, науковець визначає й структуру творчого освітнього середовища, до якої відносить такі основні компоненти:

- просторова організація середовища школи (інтер'єр класів, вестибюлів, актових залів, символіка, унаочнена інформація);
- методичне забезпечення (програми та плани різного рівня, методичні рекомендації для педагогів, підручники);
- комунікативна організація середовища (форми, методи, засоби навчання, педагогічна рада, батьківські комітети (класів та школи), співтовариства, предметні гуртки тощо) [5].

Слід підкреслити важливість й позиції [6], відповідно до якої творче середовище в освітньому процесі університетів сприяє активізації підготовки майбутніх викладачів до самовиявлення. Таке середовище прицільно впливає на динаміку

- оволодіння досвідом оточуючих людей щодо самовиявлення, аналізу їхніх учинків, дій, оригінальних ідей тощо;
- інтеріоризації вмінь такої продуктивної діяльності, котра дає можливості для повного вияву власного потенціалу;
- розвитку креативності особистості;
- підтримки творчого самовияву інших, насамперед дітей та молоді у різних ситуаціях освітнього процесу.

Крім того науковець наголошує на необхідності формування такої атмосфери в університетах, яка б мотивувала до якнайповнішого самоусвідомлення, самопізнання, самовияву, самореалізації, до впровадження всіх основних етапів професійної діяльності (визначення її цілей, програмування, втілення, рефлексії), до самовиховання гідності, самоповаги особистості. О. Кравченко наголошує на педагогічній доцільності використання потенціалу всіх форм освітнього процесу, включаючи навчальні заняття, практики, науково-дослідницьку діяльність, задля створення умов для самовиявлення потенціалу студентства, саморозкриття, самоствердження в командній діяльності, реалізації прагнення до співпраці.

Дидактично потужними методами, котрі мають бути застосовані в творчому середовищі, на думку дослідниці, є такі види навчання, як-от проблемне, інтерактивне, проєктне, евристичне, самостійна робота, науково-пошукова діяльність.

Варто підкреслити, що [7] цілком слушно репрезентує сутність творчого розвиваючого середовища як систему різноманітних умов (соціально-культурних, психолого-педагогічних), котрі позитивно впливають на розвиток студента саме як творчої особистості. У такому середовищі, на думку науковця, процеси становлення креативного потенціалу молоді відбуваються більш інтенсивно.

Доречною є позиція [7] й про те, що варто дотримуватися певних вимог у організації окресленого творчого середовища:

- розвиток у здобувачів вищої педагогічної освіти адекватного, чіткого уявлення про власні можливості (в тому числі й у творчій діяльності);
- виявлення креативного потенціалу в студентів;
- усвідомлення студентом власної творчої суб'єктності;
- формування професійно важливих творчих якостей особистості;
- розвиток у майбутніх фахівців здатності до якнайповнішого застосування в роботі власних творчих можливостей [7, с. 79].

Важливими принципами, що сприяють системному впровадженню вказаного освітнього середовища є

- взаємозв'язок розвитку креативності особистості та освітнього процесу;
- гуманізації;
- співробітництва;
- фасілітації;
- врахування суб'єктності;
- варіативності;
- безперервності становлення студента як творчого педагога;
- самоорганізації;
- індивідуального підходу;
- демократизації [7, с. 79].

У контексті підготовки майбутніх фахівців-гуманітаріїв, зокрема міжнародного бізнесу, [8] пропонує розвивати творче середовище, у центрі якого полягає оволодіння вміннями професійного спілкування. Науковець акцентує на значущості впровадження різних видів інтерактивних лекцій, наприклад, лекцій-дискусій або лекцій-обговорень. Крім цього дидактично коректним є метод зіткнення суперечностей учасників освітнього процесу та своїх сумнівів. Наголосимо й на доречності впровадження методів, котрі актуалізують прагнення поділитися власними емоціями, враженнями, ставленнями згідно запропонованої тематики. Дослідниця правомірно наполягає на пріоритетності співпраці та взаємодії між студентами в академічній групі, викладачем та студентами. Для цього пропонуються такі методи, як-от

- мікрофон (передбачені відповіді на запитання уявного журналіста, експерта тощо, в ролі яких може виступати викладач або інший студент);

– незакінчені речення (здобувачі вищої освіти мають дати розгорнуту аргументацію в другій частині фрази, демонструючи правильність, логічність, виразність, лаконічність);

– ділові ігри (відбувається моделювання професійно-комунікативної атмосфери, у якій відтворюються в різних контекстах теоретичні знання, формуються соціальні якості);

– проблемні ситуації (активізується пізнавально-пошукова мотивація, відповідні дії, дослідницькі методи тощо) [8, с. 203].

Цілком погоджуємося із запропонованим підходом щодо організації творчого середовища, оскільки він дозволяє створити когнітивний дисбаланс та активізувати розумову й мовленнєву діяльність здобувачів вищої освіти, їхню міжкультурну взаємодію та співтворчість.

На нашу думку, ефективним методом формування готовності до міжкультурної взаємодії в творчому середовищі закладів освіти є самостійна робота здобувачів вищої освіти з використання творів світової літератури, музичного мистецтва, кінематографу, художньої творчості, скульптури, архітектури на заняттях з основних та вибіркового освітніх компонентів.

Важливим методом у творчому середовищі є й дослідницька діяльність студентів; через науково-творчі центри має сенс організовувати науковий пошук з проблем лінгвістики, літератури, перекладу, методики викладання іноземних мов, що допомагає оволодіти готовністю до міжкультурної взаємодії та розширює професійну ерудицію, формувати дослідницьку компетентність, креативність, критичне мислення.

Є доцільним упроваджувати проєктно-творчу діяльність з вивчення культурного доробку різних народів світу, їхніх традицій, норм та особливостей спілкування в різних сферах (побутовій, соціальній, професійній), генерації цікавих проєктів з розповсюдження отриманої інформації в суспільстві.

Має сенс також утворювати центри міжкультурної співпраці з надання консультацій тим студентам, які приїхали в нашу країну на навчання, або тим, хто відправляється в інші країни за програмами академічної мобільності, орієнтуючи їх у специфіці комунікації та соціальної взаємодії у різних народів.

Висновки. Отже, готовність бакалаврів філології до міжкультурної взаємодії в професійній діяльності відображає гуманістичні цінності, здатність до співпраці, ефективного спілкування, обміну інформацією про культурну спадщину, знання про власну культуру та культуру народів світу, застосування цих знань у професійній діяльності. Ефективність оволодіння цієї готовністю у студентів визначається тим, наскільки вони залучені в творче середовище, в контексті якого передбачається продукування ідей про методи оволодіння та розповсюдження в суспільстві знань щодо культур різних народів. Дидактично потужними методами, що системно застосовуються в

такому творчому середовищі, є самостійна робота з основних та вибіркових освітніх компонентів, проєктна діяльність, дослідницька діяльність. Тією формою, котра актуалізує зацікавленість у оволодіння вміннями міжкультурної взаємодії та допомагає значно розширити полікультурні знання, є центри міжкультурної співпраці. Перспективи вивчення зазначеної проблеми вбачаються нами у створенні моделі та системи завдань з формування готовності студентства до міжкультурної взаємодії.

Література:

1. Стандарт вищої освіти України: перший (бакалаврський) рівень, галузь знань 03 Гуманітарні науки, спеціальність 035 «Філологія» : Наказ Міністерства освіти і науки України від 20.06.2019 р. № 869. URL : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2021/07/28/035-Filolohiya-bakalavr.28.07-1.pdf>
2. Іванова В. Ю. Готовність до самоосвітньої діяльності майбутніх молодших спеціалістів музичного мистецтва: сутність, структура, етапи формування. Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка Дрогобич, 2020. Т.2, № 27. С. 250-255. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863.2/27.203572>
3. Мартиненко Н. О. Визначення концепту «готовність до міжкультурної взаємодії» в авіаційній освіті. Науковий вісник Льотної академії. Серія: Педагогічні науки. 2020. Випуск 8. С. 84-88. DOI 10.33251/2522-1477-2020-8-84-88
4. Левицька А. Формування готовності майбутніх лікарів до міжкультурної взаємодії як педагогічна проблема. Актуальні питання гуманітарних наук. 2020. Вип. 28. Т. 2. С. 226-231. DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863.2/28.208680>
5. Ковальчук В. А. Творче освітньо-виховне середовище навчального закладу – важлива умова розвитку та самовдосконалення особистості. Креативна педагогіка. Житомир, 2017. Вип.12. С.57-62.
6. Кравченко О. В. Творче освітнє середовище як умова підготовки до самовиявлення майбутнього викладача. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. 2020. № 69, Т. 2. С. 192-196. DOI <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2020.69-2.38>
7. Листопад О.А. Творче розвиваюче середовище вищого педагогічного навчального закладу. 2013. С. 74-80. URL : <https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/14660/Lystopad.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
8. Євдокімова-Лисогор Л. Творче середовище в процесі підготовки майбутніх фахівців міжнародного бізнесу до професійного спілкування. Актуальні питання гуманітарних наук. 2020. Вип. 27. Т. 2. С. 199-205. DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863.2/27.203555>

References:

1. Standart vyshchoi osvity Ukrainy: pershyi (bakalavrskiy) riven, haluz znan 03 Humanitarni nauky, spetsialnist 035 «Filolohiia» {Standard of higher education of Ukraine: first (bachelor) level, field of knowledge 03 Humanities, specialty 035 "Philology"} : Nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 20.06.2019 r. № 869. URL : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2021/07/28/035-Filolohiya-bakalavr.28.07-1.pdf> [in Ukrainian]
2. Ivanova V. Yu. (2020). Hotovnist do samoosvitnoi diialnosti maibutnikh molodshykh spetsialistiv muzychnoho mystetstva: sutnist, struktura, etapy formuvannia. [Readiness for self-educational activities of future junior specialists in musical art: essence, structure, stages of formation]. Aktualni pytannia humanitarnykh nauk: mizhvuzivskyi zbirnyk naukovykh prats molodykh vchenykh Drohobytskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka Drohobych. T.2, № 27. S. 250-255. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863.2/27.203572> [in Ukrainian]

3. Martynenko N. O. (2020). Vyznachennia kontseptu «hotovnist do mizhkulturnoi vzaiemodii» v aviatsiinii osviti. [Definition of the concept of "readiness for intercultural interaction" in aviation education]. Naukovyi visnyk Lotnoi akademii. Seriia: Pedahohichni nauky. Vypusk 8. S. 84-88. DOI 10.33251/2522-1477-2020-8-84-88[in Ukrainian]

4. Levytska A. (2020). Formuvannia hotovnosti maibutnikh likariv do mizhkulturnoi vzaiemodii yak pedahohichna problema. [Formation of readiness of future doctors for intercultural interaction as a pedagogical problem]. Aktualni pytannia humanitarnykh nauk. Vyp 28. T. 2. S. 226-231. DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863.2/28.208680>[in Ukrainian]

5. Kovalchuk V. A. (2017). Tvorche osvितno-vykhovne seredovyshche navchalnoho zakladu – vazhlyva umova rozvytku ta samovdoskonalennia osobystosti. [The creative educational environment of the educational institution is an important condition for the development and self-improvement of the individual]. Kreatyvna pedahohika. Zhytomyr. Vyp.12. S.57-62. [in Ukrainian]

6. Kravchenko O. V. (2020). Tvorche osvितnie seredovyshche yak umova pidhotovky do samovyiavlennia maibutnoho vykladacha. [The creative environment as a condition of preparation for the complication of a future teacher]. Pedahohika formuvannia tvorchoi osobystosti u vyshchii i zahalnoosvitnii shkolakh. № 69, T. 2. S. 192-196. DOI <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2020.69-2.38>[in Ukrainian]

7. Lystopad O.A. (2013). Tvorche rozvyvaiuche seredovyshche vyshchoho pedahohichnoho navchalnoho zakladu. [Creatively developing environment of a higher pedagogical educational institution]. S. 74-80. URL : <https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/14660/Lystopad.pdf?sequence=1&isAllowed=y> [in Ukrainian]

8. Yevdokimova-Lysohor L. (2020). Tvorche seredovyshche v protsesi pidhotovky maibutnikh fakhivtsiv mizhnarodnoho biznesu do profesiinoho spilkuвання. [A creative environment in the process of preparing future specialists of international business for professional communication]. Aktualni pytannia humanitarnykh nauk. Vyp. 27. T. 2. S. 199-205. DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863.2/27.203555> [in Ukrainian]